

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Ihmisoikeusliiton lausunto

Ihmisoikeusliitto haluaa lausua oikeusministeriössä valmisteilla olevasta hallituksen esityksestä ulkomaalaislain ja eräiden muiden (laki ulkomaalaisrekisteristä, hallinto-oikeuslaki ja laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta) lakien muuttamisesta. On valitettavaa, että esityksen valmistelu on tehty hyvin nopealla aikataululla eikä lausuntoja ole pyydetty laajemmin, vaikka kyse on erittäin perustavaa laatua olevasta asiasta.

Keskitymme tässä lausunnossa turvapaikanhakijoiden kannalta keskeisiin oikeusturvakysymyksiin. Olemme huolissamme siitä, että esitysluonnoksesta puuttuu kokonaan arviointi vaikutuksista, joita esitetyillä muutoksilla olisi turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan. Monet turvapaikanhakijat ovat haavoittuvassa asemassa ja siksi heillä on korostunut oikeusturvan tarve. Mielestämme esitys tässä muodossaan vaarantaisikin merkittäväällä tavalla turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa.

I Oikeusavun rajaaminen

Hallituksen esitysluonnoksessa rajattaisiin oikeusapu turvapaikkatutkinnan aikana vain ”erityisen painavista syistä” annettavaksi. Tämä rajaus on äärimmäisen tiukka. Esityksen perusteluissa todetaan, että yksilöllisesti harkittavia erityisen painavia syitä avustajan saamiseen julkisin varoin voisivat olla hakijan erityisen haavoittuva asema, traumatisoituminen, kidutuskokemukset, luku- ja kirjoitustaidottomuus ja alaikäisyys. Nämä ovat kuitenkin sellaisia seikkoja, jotka usein käyvät ilmi vasta myöhemmin, kun avustaminen on jo aloitettu. Rajauksen tekeminen olisi käytännössä hyvin hankalaa.

Ehdotettu säännös saattaa johtaa siihen, että oikeudellinen apu jää saamatta vaikka henkilöllä olisi-kin erityisen painavia syitä. Esityksessä jää myös epäselväksi, millaisilla tiedoilla ja kuka tämän rajauksen tekee. Jos prosessin kuluessa huomataankin, että turvapaikanhakija on haavoittuvassa asemassa ja tapauksessa on erityisen painavat syyt, tulisi henkilön saada oikeusapua.

Rajaus tarkoittaa samalla sitä, että pakolaisoikeuteen perehtyneet asianajajat ja juristit eivät jatkossa voisi avustaa turvapaikanhakijoita Maahanmuuttovirastossa vaan oikeusapua antaisivat oikeusaputoimistot. Kaikissa oikeusaputoimistoissa ei kuitenkaan ole riittävästi pakolaisoikeuden tai turvapaikka-asioiden asiantuntemusta. Muutos heikentäisi merkittävästi turvapaikanhakijan oikeusturvaa.

Mielestämme olisi tärkeää panostaa erityisesti turvapaikanhaun alkuvaiheen oikeudelliseen neuvontaan ja oikeusapuun, jotta hakijoiden turvapaikkaperusteet tulisivat esille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

II Valitusajan lyhentäminen

Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään, että valitusaika kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa olisi 30 päivän valitusajan sijaan 14 päivää päätöksen tiedoksisaannista. Kyseessä on turvapaikanhakijoiden kannalta merkittävä heikennys, joka vaarantaa heidän oikeusturvansa. Turvapaikka-asioissa on jo nyt useita nopeutettuja menettelyjä, joissa valitusaika on normaalia lyhyempi. Poikkeuksen tekeminen yleisestä hallintokäyttölain mukaisesta yleisestä 30 päivän valitusajasta ei ole perusteltua, kun kyse on kansainvälistä suojelua hakeneen asiasta.

Valitusajan lyheneminen on myös avustajien kannalta todella ongelmallinen. On todennäköistä, että yhä suurempi osa turvapaikanhakijoista ei löydä itselleen pätevää avustajaa. On huomioitava, että kahden viikon aikana pitäisi saada varattua aika avustajalle, tilattua tulkki paikalle, hankittua kaikki mahdollisesti tarvittavat asiakirjat sekä laatia itse valitus.

Valitusajan lyhentäminen saattaa myös tarkoittaa sitä, että valitusoikeus jää kokonaan toteutumatta. Valitusajan lyheneminen on myös avustajien kannalta todella ongelmallinen. Vaikka asiakas onnistuisi tässä ajassa varaamaan ajan avustajalle sekä pätevän tulkin, ei avustaja tässä ajassa ehdi perehtymään asiaan ja hankkimaan tarvittavaa lisäselvitystä. Tämä johtaa siihen, ettei tuomioistuimelle saada kaikkea näyttöä ja selvitystä hankittua.

Hallituksen esityksessä esitetyt Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut koskevat nopeutettua turvapaikkamenettelyä tilanteissa, joissa hakemukset ovat olleet ilmeisen perusteettomia. Näillä päätöksillä ei voi perustella sitä, että 14 päivän valitusaika olisi riittävä ja täyttäisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja perustuslain vaatimukset oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä. Liian lyhyt valitusaika voi käytännössä estää turvapaikanhakijan mahdollisuuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Kaari Mattila
pääsihteeri

Liisa Murto
varapuheenjohtaja